

هم‌اندیشی محله‌ای

و جایگاه آن در مدیریت محله

گامی به سوی مشارکت شهروندان در توسعه محله

پروین پاکزادمنش - سعید نوری نشاط - مصطفی پاکدل‌نژاد

زیر نظر اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران

سرشناسه	: پاکزادمنش، پروین، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: هم‌اندیشی محله‌ای و جایگاه آن در مدیریت محله؛ گامی به سوی مشارکت شهروندان در توسعه محله؛ پروین پاکزادمنش، سعید توری‌نشاط، مصطفی پاکدل‌نژاد؛ مدیر پروژه مصطفی پاکدل‌نژاد؛ زیر نظر اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران و معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات فرهنگ و تمدن، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۸ ص:، مصور، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۹۱-۳۱-۲
یادداشت	: کتابنامه: ص: ۱۲۸.
موضوع	: محله‌ها -- ایران -- تهران -- برنامه‌ریزی
موضوع	: شهرداری -- ایران -- مشارکت شهروندان
موضوع	: مشارکت شهروندان
موضوع	: مشارکت اجتماعی -- ایران -- تهران
شناسه افزوده	: توری‌نشاط، سعید، ۱۳۴۱ -
شناسه افزوده	: پاکدل‌نژاد، مصطفی، ۱۳۵۳ -
شناسه افزوده	: شهرداری تهران، اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی
شناسه افزوده	: شهرداری تهران، معاونت امور اجتماعی و فرهنگی
رده بندی کنگره	: DSR۲۰۷۹/۹۰۲۱۳۳
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۱۲۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۲۸۶۹۷۶

معاونت امور اجتماعی و فرهنگی
اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی

هم‌اندیشی محله‌ای و جایگاه آن در مدیریت محله
گامی به سوی مشارکت شهروندان در توسعه محله
پروین پاکزادمنش - سعید توری‌نشاط - مصطفی پاکدل‌نژاد

زیر نظر: اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، تقاطع بزرگراه کردستان و شهید گمنام،

معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، طبقه دوم، تلفن: ۸۲۱۰۶۰۰۰

مدیر پروژه و ساماندهی اثر: مصطفی پاکدل‌نژاد

ویراستار: سارا فلاح‌لیاسر

چاپ اول: ۱۳۹۳ تهران تعداد: ۱۰۰۰ نسخه قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق محفوظ است

تلفن انتشارات فرهنگ و تمدن: ۸۵۸۱۱۰۴ Sfi_1390@yahoo.com

۷	پیشگفتار
۹	مقدمه
	فصل اول (کلیات)
۱۳	گفت‌وگو در فرهنگ ایرانی
۱۵	مرور منابع
۱۷	محلّه
۱۹	محلّه‌گرایی
۲۱	ضرورت محلّه‌گرایی
۲۳	مهمت بیان عوامل تشکیل‌دهنده محلّه‌های شهری
۲۵	هویت، برنامه‌ریزی و محله‌سازان
۲۷	محله‌محوری و عدالت محله
۲۸	عدالت محلی: کل‌آمدن محله‌های فلسفی ایران
۳۱	عدالت محله
۳۱	شورایاری
۳۳	اندام
۳۵	برنامه‌آفرینی (Action Plan)
۳۶	گروه گروه‌های مردمنهاد
۳۶	مخترعان و افراد اثرگذار محله
۳۶	تجربیات
۳۷	یادداشت محله
۳۷	همانندگی
۳۷	شورای محله‌گرایی
۳۸	خلاصه فصل
	فصل دوم (نگاهی به مفاهیم نظری)
۴۱	مقدمه
۴۲	مفهوم توسعه
۴۴	توسعه‌یابان
۴۷	توسعه اجتماعی
۵۰	مفهوم شهر و راه محله‌گرایی
۵۱	مشارکت شهروندان در فرایند توسعه محلی
۵۳	نظریه کنش متقابل نمادین
۵۹	هم‌نمایی در پهنه نظریه کنش متقابل نمادین
۶۳	خلاصه فصل

فصل سوم (درباره طرح هم‌اندیشی‌های محله‌ای)

۶۷	تاریخچه
۶۹	اهداف
۷۰	راهبردها
۷۰	روش اجرایی اول
۷۲	روش اجرایی بهبود یافته
۷۳	روش اجرایی مطلوب
۷۵	روش عمومی هم‌اندیشی محله‌ای
۷۶	جایگاه هم‌اندیشی محله‌ای در مدیریت محله و تصمیم‌سازی مدیران
۷۷	نقش‌ها
۷۷	ذی‌نفعان اصلی (شهروندان و هم‌محله‌ای‌ها)
۷۷	سازمان‌ها و نهادهای مدیریت شهری
۷۸	شهرداری و سازمان‌ها و ادارات تابعه
۷۹	پژوهشگران و مراکز مطالعاتی
۷۹	نهادهای مردمی
۷۹	مدیریت محله
۸۱	تحلیل نتایج هم‌اندیشی‌های سال‌های ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹
۹۴	خلاصه فصل

فصل چهارم (ویژگی‌های یک هم‌اندیشی اثربخش)

۹۹	مقدمه
۹۹	توجه به سهیلگری
۱۰۲	توجه به آموزش و توانمندسازی
۱۰۲	توجه به مشارکت
۱۰۵	توجه به صمیمیت
۱۰۶	توجه به افزایش اعتماد در سطوح افقی و عمودی
۱۰۸	توجه به تصمیم‌سازی در سطوح مدیریتی
۱۰۹	توجه به حقوق و تکالیف شهروندی
۱۱۰	توجه به نقش و تقویت مدیریت محله
۱۱۱	توجه به نقش و تقویت شوراباری‌ها
۱۱۲	توجه به ویژگی‌ها و تفاوت‌های اجتماعی، اقتصادی، کالبدی محله‌ها
۱۱۳	توجه به شناسایی گروه‌های ویژه در جذب مشارکت حداکثری
۱۱۴	توجه به مسائل خاص محله
۱۱۴	توجه به مشارکت زنان محله
۱۱۶	توجه به کاربردی بودن هم‌اندیشی‌ها متناسب با ویژگی‌های هر یک از محله‌ها
۱۲۰	توجه به ارزیابی و پایش
۱۲۱	برخی نکات تکمیلی
۱۲۴	خلاصه فصل
۱۲۶	منابع و مآخذ

پیشگفتار

هم‌اندیشی‌های محله‌ای طراحی است که از سال ۱۳۸۷ توسط اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران ابداع شد و با همکاری معاونین امور اجتماعی و فرهنگی مناطق ۲۲گانه و مدیران محلی در حال اجراست. اهداف عالیه این طرح مبتنی بر شناسایی مسائل و مشکلات محلی و ارائه راهکارهای مناسب در سطح محله و توسط اهالی هر محله می‌باشد. گرچه روش‌های مختلفی برای این منظور وجود دارد و تاکنون نیز به کار گرفته شده است اما یکی از نقاط قوت این طرح، استوار بودن آن بر تکنیک‌های علمی و فرایند منظم و منطقی آنست.

در راستای اهداف عالیه نظام مقدس جمهوری اسلامی در خصوص توسعه نقش سازمان‌های محلی و کوچک‌سازی دولت و سیاست شهردار محترم تهران؛ جناب آقای دکتر قالیباف و مصوبات شورای اسلامی شهر تهران و با توجه به چشم‌انداز و طرح جامع شهر، به منظور تغییر رویکرد شهرداری از سازمانی صرفاً خدماتی به نهادهای اجتماعی؛ برنامه‌ها و اقداماتی طرح‌ریزی شده که در حوزه اجتماعی و فرهنگی به صورت اخص و در کل شهرداری به طور اعم در حال اجراست. از جمله عمده‌ترین این برنامه‌ها در اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی می‌توان به پژوهش‌های شهری و محلی، نظرسنجی مستمر از شهروندان، ارزیابی تأثیرات اجتماعی طرح‌ها و پروژه‌ها، حمایت از تحقیقات و پایان‌نامه‌های حوزه مدیریت شهری، تدوین اسناد و راهبردهای فرهنگی - اجتماعی، تهیه بانک اطلاعات محلی و طرح نیم رخ محله‌های شهر، اجرای همایش‌های علمی کاربردی، برگزاری نشست‌های علمی - تخصصی و اجرای هم‌اندیشی‌های محله‌ای اشاره کرد.

مدیریت با کلاس شهر تهران با جمعیتی بیش از هشتاد میلیون نفر و ۳۷۴ محله، دیگر با روش‌های گذشته مدیریت آن بالا به پایین امکان‌پذیر نیست و برای توسعه همه جانبه شهر توسعه محله‌ای به عنوان یک اصل بنیادین مورد توافق کارشناسان و مدیران می‌باشد. در این بین، با تجربیاتی که از طرح هم‌اندیشی‌های محله‌ای حاصل شده، ضمن تشکر از کتبه مجریان و نویسندگان مجرم این کتاب و آقای مصطفی پاکدل‌نژاد که در برنامه‌ریزی و هدایت طرح نقش ارزنده‌ای را عهده‌دار بودند، امید آن می‌رود تا با پیوند مستمر و به‌کارگیری صحیح و انطباق آن با طرح مدیریت محله علاوه بر تحقق مطالعات خرد محلی، بتوان در جهت توسعه محلی و شهر گام‌های مؤثرتری برداشت.

علی اصغر محکی

مدیرکل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران

مقدمه

برگزاری همایش‌های محله‌ای فرصتی برای جلب و افزایش مشارکت در مدیریت امور شهری است. این هم‌اندیشی‌ها و نشست‌های تخصصی یسر و آن موجب افزایش اطلاعات مدیران شهری از وضعیت محله‌ها و آگاهی روزآمد از مسائل و مشکلات، بارها و در خیر است‌های واقعی محله‌ها و کمک به دینا تصمیم‌سازی در سطوح مختلف مدیریت شهری می‌گردد. از دیگر پیامدهای برگزاری هم‌اندیشی محله‌ای را می‌توان دخیل نمودن نظرات شهروندان در زمینه شناسایی مشکلات و پیامدهای آن، ارائه راهکارهای کناهش و بارها مشکلات موجود در محله‌ها، همکاری در شناسایی و اجرای اقدامات و راهکارهای اجرایی را عنوان نمود.

علاوه بر موارد فوق هم‌اندیشی‌ها و نشست‌های محله‌ای کمک می‌کنند تا شهروندان محلی و فعالیتهای شهری به صورت چهره به چهره و مستقیم در اختیار مدیریت شهری در تمامی سطوح (محلی تا شهری) قرار گرفته و در کنار سایر فعالیت‌ها به عنوان یک مجموعه اطلاعات ورودی ارزشمندی با هدف اتخاذ تصمیمات بهینه در جهت انجام طرح‌های مطالعاتی موردی و تخصصی در محله‌ها لحاظ گردد. نتیجه تمامی این اقدامات منجر به اجرای طرح‌های کاربردی و مؤثر خواهد شد که علاوه بر افزایش رضایت شهروندان از خدمات مدیریت شهری باعث تثبیت و ارتقای نظام مدیریت محله و حکومت مردم بر مردم خواهد شد.

هم‌اندیشی محله‌ای، نشست‌های مردم‌محور، جلسات محله‌ای، جلسات هیأت‌امانی محله و... همگی در عمل به دنبال یک کار اساسی هستند و آن هم شناسایی و رفع مشکلات مردم

می‌باشد. اما انتظاری که از یک هم‌اندیشی می‌رود اجرای سیستماتیک و روشمندی است که بستر اقدامات اثربخش را فراهم سازد و جایگاه خود را به‌عنوان یک ابزار و اتاق فکر و نه هدف در برنامه‌های مدیریت محله، ناحیه و شهر تثبیت و ارتقا دهد. در این راستا وجود کارشناسان زبده و آگاه به مسائل و استفاده از تکنیک‌های مدیریتی و تغییر اندیشه مدیران حائز اهمیت است.

هدف اولیه و مهم از تدوین این کتاب، آشنایی بیشتر با مفهوم هم‌اندیشی محله‌ای است به گونه‌ای که خواننده با کاربرد و عمق اثرات آن در توسعه محله و مدیریت محله‌های شهر آشنا شده و عوامل اثربخش آن را بداند. برای این منظور ابتدا تلاش شده است تا نگاهی به گفت‌وگو در فرهنگ ایرانی شود. در واقع کتاب با این فرض آغاز شده که ایرانیان از دیرباز با مفهوم «گفت‌وگو» آشنا بوده‌اند و این موضوع دارای تاریخچه‌ای دیرینه در فرهنگ، آداب و رسوم و دین مردم ایران بوده است. در فصل اول به تبیین برخی تعاریف و اصطلاحات پرداخته شده است. در فصل دوم مفاهیم نظری مرتبط با موضوع و مفاهیمی چون توسعه، توسعه اجتماعی، مشارکت در فرآیند توسعه محلی و نظریه کُنش متقابل نمادین، مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل سوم در خصوص طرح هم‌اندیشی‌های محله‌ای بحث شده و تحلیل‌هایی از اقدامات صورت گرفته ارائه گردیده است. فصل چهارم نیز که بیشتر تأکید بر موارد فصول قبلی است برخی ویژگی‌های یک هم‌اندیشی اثربخش را مورد توجه قرار می‌دهد.

این کتاب اولین تجربه مدون و منتشر شده در این خصوص است. لذا چه از لحاظ نظری و چه تجربی، همچنین شیوایی بیان دیدگاه‌ها و اندیشه نویسندگان، نیازمند بازخورد از سوی خوانندگان محترم جهت اصلاح و بهبود در چاپ‌های بعدی می‌باشد.

افراد زیادی در فرایند هم‌اندیشی‌های محله‌ای شهر تهران نقش ایفا کردند و دوستانی نیز در تهیه و تدوین این کتاب کمال همکاری را داشتند. از آقایان سیدرضا مصطفوی، دکتر علی اصغر محکی (مدیر کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران) و احمد شاهانی به عنوان حامیان اصلی، آقایان مصطفی پاکدل نژاد (طراح و مدیر پروژه هم‌اندیشی‌ها در سال‌های ۸۸ و ۸۹)، معاونین و مدیران حوزه اجتماعی و فرهنگی مناطق ۲۲ گانه شهر تهران، اساتید و تسهیلگران و همه افرادی که به طور مستقیم و غیر مستقیم نقشی را ایفا نمودند و همچنین آقایان دکتر علی نوری کرمانی (عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز) و محمد سعید فلاح‌نیاسر (ناظر طرح)، که تجربیات و راهنمایی‌های ایشان در تکمیل این کتاب برایمان غنیمت بود، کمال سپاس و احترام را داریم.